

ADAM ȘI EVA

**Ediție îngrijită,
tabel cronologic
și opinii critice
de Valeria FILIMON**

Prezentul volum reproduce textul integral al ediției Liviu Rebreanu, *Adam și Eva*, Editura Minerva, București, 1974.

Textul a fost adaptat normelor ortografice în vigoare azi, aprobate de Academia Română.

CUPRINS

ÎNCEPUTUL	7
Capitolul I NAVAMALIKA	21
Capitolul II ISIT	45
Capitolul III HAMMA	67
Capitolul IV SERVILIA	93
Capitolul V MARIA	118
Capitolul VI YVONNE	142
Capitolul VII ILEANA	167
SFÂRȘITUL	191
Tabel cronologic	193
Opinii critice	203

limbă se legăna rar, rar... Cadranul era acum lucitor de alb. Minutarele, două dungi negre, însemnau ora șapte precis.

„Trei șapte... numărul sfânt...” – îi trecu prin minte.

„Auzi foarte clar și în același timp glasul Ilenei și pe al lui Aleman:

– Doctore, uite că moare... Scapă-l, doctore... sca...

– Vezi strălucirea rece a privirii, doctore? Ai vă...

Azul i se frânse brusc, parcă s-ar fi trântit o ușă tăind în două cuvintele, lăsând afară silabele din urmă. Apoi geana de lumină i se stinse în ochi, lăsând suspendată în stânga limba pendulei.

„Acuma e clipa verificării supreme? se gândi Toma. Acuma ar fi să-mi retrăiesc, într-o fulgerare, toate cele șapte vieți. Și totuși nu se...”

Gândul se opri la mijloc, neterminat.

*

Sufletul parcă i se prăbușea în veșnicie, vertiginos. Avea senzația scufundării care însă nici nu-l spăimânta, nici nu-l bucura, ca și când orice simțire pământescă i s-ar fi șters din fire, fără urme. Căderea ținu o secundă sau un lanț de veacuri – nu-și dădea seama. Se schimbă însă pe nesimțite într-o înălțare tot atât de fulgerătoare și tot atât de indiferentă. Conștiința îi era totuși mai trează și mai cuprinzătoare. Plutea deasupra spațiului și în afara timpului.

Golul infinit îl înconjură, monoton. Împrejur, în nesfârșit, pâlpâiau raze albe, palide, din altă lume, ca niște ispite născătoare de amintiri ale unei existențe divine. Sufletul înțelegea și se îndoia între regrete și speranțe. Singurătatea îl îmbrățișa și îmbrățișarea ei îl tortura...

Capitolul I

NAVAMALIKA

Apoi chinul se lămuri într-o așteptare ca presimțirea unei schimbări inevitabile. Sufletul se zbuciuma în tulburarea viitorului prezent. Conștiința își pierdea treptat limpezimea atotcuprinzătoare, parcă s-ar fi scufundat într-un nour alburiu și năbușitor. Sferele lumii noi apăsau ființa sufletului și îl mărgineau din ce în ce. Era o fâlăire plâpândă în spațiul fără început și fără sfârșit, în bătaia timpului transparent.

Începu senzația unei coborâri prin planuri tot mai dese în care conștiința se subția ca un fir de argint răsucit fără cruceare.

Și deodată însăși conștiința parcă se frânse în două, iar sufletul se închise într-un zid de nepătruns.

1

– Fii frumos ca cei doi Asvini, fii nobil ca regele Yayati, fii darnic ca Rantiveda, fii cucernic și drept ca Siva, fiul lui Usinar, iar numele tău să fie Mahavira!

Așa binecuvântă păstorul Kaurava pe noul născut, înfățișându-l soarelui ce-și suliță lumina răcoroasă în zarea răsăritului. În mâinile nodoroase și arse de vânturile fierbinți ale Indiei, copilașul roșcovan gângurea speriat, sorbind lacom razele viorii ale dimineții.

– Mahavira! suspină Radha, femeia păstorului, cu glas plângător de fericire, din culcușul de zdrențe, uitându-și durerile în mândria de-a fi dăruit lumii un om.

Kaurava o privi cu recunoștință. Era întâiul lor copil și i se părea că a dobândit o comoară. Inima lui slăvea pe atotputernicul Vishnu.

– Radha – murmură păstorul cu blândețe – sunt omul cel mai fericit din lume!

Așeză odrasla la sânul mamei. Radha era în ochii bărbatului mai frumoasă ca o floare roșie de lotus. Acuma însă, cu copilul în brațe, îi apărea asemenea copacului sfânt mango, alcătuit din o singură ființă cu nevinovata floare albă navamalika. Îi îmbrățișă din ochi pe amândoi și zise:

– Mă duc să cer binecuvântarea înțeleptului rishi.

Porni. După câțiva pași se întoarse:

– Radha, să-i duc și copilul!

Ochii femeii se umplură de lacrimi. Marele rishi să binecuvinteze rodul pântecelui ei! Pustnicul vestit, pentru înțelepciunea și cucernicia lui, în tot ținutul până la Hastinapur, orașul regelui. Înfășură copilașul într-o haină și-l sărută cu foc:

– Du-te, Kaurava!

Soarele se ridica dintre dealurile line, acoperite cu cedri bătrâni. Fața lui purpurie surâdea aspru ca obrăjii viteazului în văltoarea luptei. Spre miazănoapte, în fundul zărilor, sfânta Himalaya, cu coamele veșnic cărunte, lăcașul puternicului Indra, se înălța ca un zid ocrotitor. Șiraguri de munți coborau în caturi tot mai joase, în culori tot mai închise până la codrul de kesara cu poiana sfântă unde piosul rishi își petrecea viața în posturi și rugăciuni. În depărtare, spre apus, brăul de argint al râului Malini licărea blând înaintea de-a se pierde în valurile tulburi ale sfântului Ganga care curge de vale, la miazăzi, cale de două zile de-aci. Satul Ram, câteva colibe sărace de lemn necioplit, era răsfirat pe coasta ușoară. Căsuțele rare, cu loc de pășune printre ele, păreau niște movile cenușii în verdele moale al câmpului.

Păstorul, cu copilul în brațe, urca voios pe cărarea bătătorită de pașii credincioșilor, spre codrul de kesara. O gazelă, cu ochii mari și curioși, îl întâmpină la marginea pădurii. Kaurava se bucură; era semn bun. Printre crengile cedrilor razele soarelui țeseau painjenis de aur. În văzduh, mirosul florilor roșii de patala se îmbina cu gălceava cetelor de maimuțe care se avântau speriate din copac în copac. Țipetele lor răsunau ascuțite ca niște tăișuri de pumnale, spintecând val-vârtej liniștea codrului.

Kaurava ajunsese găfâind în poiana sfântă, străbătută de un pârâu stăvilat în care înțeleptul cu ucenicii săi își făceau băile de pocăință. Coliba sfântului era proptită de trunchiul unui copac prăvălit de furtuni. Prinprejur, veșminte de scoarță, agățate de crengi, se uscau la soare. Înaintea colibeii, la marginea pârâului, bătrânul cu barba albă până-n brâu se închina, cu ochii pierduți în lumina soarelui, nemșcat ca un stâlp de piatră.

Îmbătat de fericirea copilului, păstorul porni să treacă prin pârâu, din sus de locul de scaldă. Înainte însă de-a atinge apa cu picioarele-i necurate, auzi ca un tunet mânios:

– Nùm!

Se opri spăimântat. Era avertismentul pustnicului, supărat că-i tulbura rugăciunea. Se ghemui pe iarbă, la mal, cu odorul în poală. Pe fața-i dogorâtă de arșițe, bucuria alungă îndată teama. De peste pârâu soseau, ca niște îndemnuri, rugăciunile către Surya, stăpânul soarelui. Buzele moșneagului parcă nici nu se mișcau și totuși cuvintele pluteau în văzduhul îmbălsămat ca niște flori sfinte nevăzute:

– Ca tâlharii se ascund stelele și noaptea dinaintea ta, Surya, atotvăzătorule! Înălță-te peste mulțimea de zei și oameni, deasupra marelui nesfârșit, să cercetezi cerul lui Indra! Șapte armăsari roșii poartă carul tău, Surya cu plete de raze, Luminătorule! Urcându-te în cerul-cerurilor, mântuiește-mă de groaza întunerecului, Mărinimosule, și alină durerile inimii mele, Binefăcătorule! Surya! Surya!

Când isprăvi închinăciunile, înțeleptul făcu semn lui Kaurava să se apropie, dar din jos de locul scaldei. Păstorul se supuse și trecu prin apă până-n genunchi, sfios parc-ar fi luat o baie de curățirea păcatelor.

Marele rishi îl aștepta, așezat pe o blană de antilopă, având alături toiagul cu șapte noduri. În dosul colibeii, trei ucenici bătrâni se căzneau să aprindă focul de jertfă, frecând o uscătură de lemn sami pe o buturugă de măslin. Kaurava se aruncă la picioarele sfântului și-i sărută haina de scoarță aspră, udă de baia dimineții.

– Stăpâne prea milostive, uite copilul meu! bâlbâi dânsul. Binecuvântează-l!

Înțeleptul luă copilașul în mâinile-i cu pielea zbârcită ca și scoarța hainelor, îl privi lung și rosti:

– Fii frumos ca cei doi Asvini, fii nobil ca regele Yayati, fii darnic ca Rantiveda, fii cucernic și drept ca Siva, fiul lui Usinar!

Kaurava se avântă iar la picioarele moșneagului și i le îmbrățișă cu mai mare izbucnire evlavioasă. Dacă marele înțelept a binecuvântat copilașul cu aceleași cuvinte, înseamnă negreșit că clipa nașterii a fost pe placul zeilor eterni. Apoi, luându-și odorul, adăogă întrebător:

– E întâiul născut din sângele meu, milostive rishi, și l-am numit Mahavira!

– Mahavira! oftă bătrânul cu ochii în depărtare și repetă îngăduitor: Mahavira...

Aprobarea înțeleptului desăvârși fericirea păstorului care își zise în sine:

– Marele erou înseamnă numele Mahavira, marele Vishnu să-l ocrotească!

Kaurava era toată ziua cu vitele și cu grijile vieții. Radha, tânără și copilăroasă, rămânea cu copilașul.

Cu dragostea ei s-a făcut Mahavira de șapte ani. Era blând ca maică-sa, avea ochii ei negri și sufletul ei visător. Asculta mai bucuos poveștile ei cu regi, viteji, cu brahmani făcători de minuni, cu lupte nesfârșite între neamuri de eroi, decât să se joace cu copiii din sat.

Pe urmă însă Mahavira trebui să treacă alături de tatăl său, să păzească vitele. Povestirile minunate îl urmăreau mereu. Era harnic și alergător, încât Kaurava putea fi liniștit în privința viitorului bogățiilor sale. Dar în ochii copilului ardea un foc înăbușit care-l umplea de grije.

Când ajunse de două ori șapte ani, Mahavira întrecea în cuminenție chiar pe tatăl său Kaurava, căruia soarta nu-i mai dăruise altă odraslă. Înțelepciunea copilului acuma îl înfricoșă. Se sfătuia deseori cu Radha și femeia, rămasă tot nesocotită, dorea să vadă pe Mahavira luptător în oastea regelui Arjuna. Kaurava clătina din cap, uluit. În mintea lui de vaisya nu puteau prinde rădăcini asemenea gânduri. El multe nu știa și nici măcar nu bănuia din tainele lumii. Avea închipuirea de altar în fața colibei, pe care făcea zilnic jertfele obișnuite, cerând marelui Vishnu, în vorbe simple, belșug în prășila vitelor, iarbă grasă și vreme bună, ori rugându-l umil să-l ferească de fiarele sălbatice pe el și cireada sa. Pentru dânsul Vishnu și Siva erau tot. Alte nume de zei și regi, cuprinse în rugăciuni învățate din copilărie, aveau în inima lui răsunset misterios. Îl spăimântau doar ca duhurile rele Rakshas. Își simțea totuși neștiința ca o povară și de aceea se frământa pentru Mahavira.

Într-un amurg apoi luă copilul de mână și porniră spre poiana sfântă.

– Stăpâne, primește pe Mahavira să te slujească și să se lumineze din rămășițele înțelepciunii tale! zise Kaurava închinându-se. Să afle din gura ta sfântă ceea ce mintea mea proastă nu e în stare să-l învețe!

Înțeleptul tăcu îndelung. Se uită de două ori în ochii copilului, luminoși și cuminiți. Răspunsul era greu. Brahmanul se murdărește chiar numai vorbind cu oamenii necurați. Și totuși vorbi: Să vie dimineața și seara, înainte de rugăciune, să usuce hainele ucenicilor.

Mahavira mergea voios în poiana sfântă de câte două ori pe zi. Sârguینța lui plăcu ucenicilor care întâi, de frică să nu se murdărească, nici nu se uită la dânsul. Începură să-i vorbească și în cele din urmă îl îndrăgiră, spre mulțumirea brahmanului însuși.

Multe luni de zile se duse Mahavira în poiana sfântă, în mijlocul ucenicilor marelui înțelept, și mintea i se deschise ca o floare subt sărutarea soarelui. Începea să înțeleagă lucruri despre care nici nu visase, dar care zăceau amorțite în inima lui. Cerul și pământul își deschideau tainele și se populau cu ființe vii, cârmuitoare de lumi. Sufletul nu se mai simțea singur nicăiri.

Era însă de nouăsprezece ani și inima lui avea tresăriri ciudate. Se temea de Yama, judecătorul din împărăția morților, se închina în fața lui Vishnu, marele stăpân al zeilor, iubea pe Siva, domnul pământului, și pe Lakshmi, soția mult iubită a lui Vishnu, și pe Indra, stăpânitorul cerului albastru, și pe Surya, soarele binefăcător care-și poartă prin văzduh carul

cu șapte armăsari roșii mânâți de regina zorilor Aruna, și pe toți cei treizeci și trei de zei din Brahman. Dar în sufletul lui mai viu trăia Kama, copilul frumos, călare pe papagal, cu arcul de trestie împletit cu flori și în tolbă cu cinci săgeți de sirișă. În vreme ce brahmanii își împlineau pocăința zilnică, scufundați în contemplarea sufletului lor, Mahavira privea, cu inima dornică, desigur codrului așteptând parcă să se ivească o fecioară cerească Apsara, să-l mângâie și să-i șoptească vorbe frumoase. Încet-încet dorul i se înfiripă în ochii sufletului: o fecioară subțire, mlădioasă, învălăită într-o haină străvezie care-i alintă formele, cu ochii verzi ca pajiștea spălată de rouă înainte de arătarea trandafiriei Aruna. O vedea răsând: gura ei era roșie ca lotusul cel mai scump.

În vremea aceea brahmanii îi vorbeau deseori despre taina tainelor:

– Numai Unul este fără Al Doilea și această singură realitate este Atman. Cel ce se coboară în adâncimea sufletului său găsește acolo pe Atman, lumea cea adevărată unde nu e deosebire între ce a fost și ce va fi, între ce este și ce pare a fi, căci numai mintea omenească, neputincioasă de a cuprinde tot, a născocit împărțirile care sunt pricina tuturor neînțelegerilor. Inima omului dezleagă ușor toate tainele. Inima e cheia înțelepciunii.

Mahavira se simțea aievea pe calea adevărului. Inima lui înțelegea și râvnea scânteia care să aprindă focul cel mare.

– Trebuie să vie fecioara – își zicea dânsul, pitulându-se mereu în același loc, nemișcat, cu ochii spre același colț al poienei sfinte.

Și, socotind că numai acolo, sub scutul marelui brahman, poate să se apropie de el fecioara cerească, hotărî să rămâie în slujba sfântului toată viața. Tălmăci tatălui său gândul ce-l poartă, dar Kaurava se spăimântă.

– Înțelepciunea îndepărtează pe om de cuminenție – își zise Kaurava, încercând să se împotrivescă cu vorba hotărârii feciorului.

Mahavira însă avea mai multă putere în cuvinte. Spuse că marele înțelept ar fi mai binevoitor dacă l-ar vedea gata să-și dăruiască întreaga ființă pentru mântuirea veșnică. Numai la orașe, unde se adună toată stricăciunea omenească și unde chiar brahmanii se tăvălesc în ticăloșie, omul păcătos e osândit să rămână în vecii vecilor în aceeași varna. Iar de nu l-ar primi înțeleptul să trăiască mereu în poiana sfântă, el e în stare să se ascundă în singurătatea codrului, să se hrănească numai cu iarba musta ca porcii, și totuși să aștepte ivirea fecioarei cerești Apsara care-i va aduce mântuirea cea mare.

Auzindu-l Kaurava vorbind așa, se spăimântă mai rău, încât nici nu îndrăzni să întrebe ce are să se aleagă mai târziu de vitele lor dacă Mahavira, singurul său vlăstar, va părăsi pentru totdeauna vatra părintească? Se sfătui cu Radha: ce-i de făcut? Și, după șapte zile de sfat, hotărâră să-l însoare. Înainte de a-i spune gândul lor, trebuiau să-i găsească o fată bună,

harnică și cu avere. Radha se însărcină s-o dibuiască. Ea cunoștea mai bine pe toți oamenii din sat, până și copiii. Totuși ceru și povețele câtorva bătrâne iscusite în asemenea treburi. Se opriră asupra fetei Anuya a lui Durga. Se duse însuși Kaurava să se tocmească. Durga avea multe vaci și oi, un câmp de orez și robi fără număr care prindeau peștele din râul Malini, îl cărau la oraș și aduceau în schimb câte trebuiau gospodăriei. După ce se înțeleseră din preț, Kaurava chemă pe Radha și cerură să vadă pe Anuya. Le plăcu. Era o fată voinică, cu picioarele mari, cu mâini mari, cu sânii mari și cu nasul mic. Era bună de muncă și de mamă.

Mahavira se întristă când află porunca părinților. Trebuia să se supună, căci Kaurava era stăpânul și tatăl său. Inima lui însă plângea. Încă nu cunoscuse femeie. Se duse la marele rishi și-i imploră, oftând, binecuvântarea. Își luă rămas bun de la brahmanii ucenci și de la fecioara cerească pe care o așteptase în zadar.

3

Mahavira se mai ducea din când în când în poiana sfântă, acumina însă ca un străin de viața înțelepților. Era primit acolo ca și ceilalți nevoiași de prinprejur care veneau să se închine marelui rishi și să-și pocăiască astfel sufletele.

Într-o zi un brahman din poiana sfântă căută acasă pe Mahavira. Înțeleptul înțelepților, mânat de o poruncă cerească, vrea să plece deîndată la Hastinapur, cetatea sfântă a regilor. N-a spus nimănui de ce, dar ucenicii bănuiau că vrea să dojenească pe regele Arjuna. Înțeleptul are aproape o sută de ani și e slăbit la trup de posturi și rugăciuni, încât nu poate porni la drum așa de lung, singur. Ucenicilor le-a poruncit să rămâie în poiană să urmeze neîntrerupt pocăința. Pe Mahavira l-a ales să-l însoțească. Deci să se pregătească.

Se făcu fierbere în satul Ram pentru cinstea nemaipomenită ce dobândise Mahavira din senin. Se zicea că fiul lui Kaurava are să ajungă dvija, de vreme ce înțeleptul l-a ales soț în călătoria cea mare. Kaurava era mândru și jertfi un vițel alb lui Vishnu, în semn de bucurie, iar Anuya și Radha se apucară, plângând, să-i gătească merinde bogată. Mahavira însă, ascultând sfatul ucenicilor, dărui merindea săracilor și nu luă de-acasă decât blana leopardului pe care-l ucisese cu doi ani în urmă. Femeile se bociră mai tare, iar Kaurava îi făgădui să aibă grije de nepoței și să-i crească, orice s-ar întâmpla.

Satul întreg, cu mic și mare, i-a petrecut până la țărnuțul râului Malini. Marele înțelept, fiul lui Vasishta, purta obișnuitul vestmânt de scoarță încins cu brăul de brahman, era desculț și avea în dreapta toiagul cu șapte noduri. Barba-i albă flutura în adierea vântului, cu sclipiri de argint vechi,

întocmai ca și coamele sfintei Himalaya în miezul zilelor de vară. Cu mâna stângă se sprijinea pe brațul puternic al lui Mahavira care, înalt, chipeș, lat în umeri, cu plețele negre și cu blana de leopard strânsă pe coapse, avea în ochii cuminiți luciri de bucurie tainică și de umilință pioasă. Nu se uitară deloc înapoi, nici măcar la despărțire, spre mulțimea care-i binecuvânta urându-le sănătate și noroc la drum.

Merseră șapte luni de zile, trecură prin șapte orașe și de șapte ori șapte sate, și peste nenumărate pârăuri și ape mari. Când oboseau, poposeau unde se nemerea. Mâncau poame și rădăcini găsite în cale. Pretutindeni lumea multă îi privea trecând, căci înaintea lor alerga vestea că marele înțelept, fiul lui Vasishta, merge să dojenească pe regele Arjuna. Și norodul se temea parcă s-ar fi coborât însuși atotputernicul Vishnu pe pământ.

Urcară munți și scoborâră văi multe, străbătură codri sălbateci și câmpii mănoase până ce ajunseră la apele sfântului Ganga, cel cu ostroave multe și cu tufișuri nepătrunse de trestie vetasa. Zăboviră șapte zile în Doab, pe urmă merseră mai departe, acumina mereu prin câmpuri nesfârșite de orez. Sosiră la inima sfântului Ganga, trecură dincolo, înaintară până la sfânta Djamuna cu apele limpezi albastre-verzui și iară veniră în Doab, luând-o spre răsărit. Apoi, într-o dimineață Mahavira văzu, în fundul zării, zidurile cetății regale și murmură:

– Hastinapur...

Brahmanul însă nu ridică ochii, parcă i-ar fi fost scârbă.

Vestea se îngroșa cu cât se apropia de cetate. Un negustor viclean dădu de știre tuturor că însuși Durvâsa, cel mai strașnic dintre sfinții brahmani, s-a coborât din Himalaya cu blestemele zeilor. Un pescar pios spunea, dimpotrivă, că blândul și înțeleptul Narâda, fiul lui Brahma, vestitorul zeilor, vine cu o solie de binecuvântare de la Siva. Cei mai mulți credeau, totuși, că cel ce sosește trebuie să fie chiar Vasishta, brahmanul sfânt ucis odinioară de către regele Kansa după îndemnul frumoasei Nisumba, adăogând că mai poartă în piept săgeata otrăvită ca un semn al răutăților regești de totdeauna.

Orașul sfânt Hastinapur creștea mereu în fața drumeților, pe o spinare de deal, închizând zarea. În mijloc, pe colina turtită, deasupra zidurilor înconjurătoare înalte de zece coți, se ridicau pereții de marmoră roșie ai palatului regal cu șapte rânduri de coperișuri piramidale, între coroanele verzi ale platanilor seculari ca niște evantaiuri uriașe. Împrejurul cetății, din trei părți, se oploșea orașul cuprinzând, în peste zece mii de case, mai mult de o sută de mii de suflete.

O sută de trepte de piatră albă și apoi o alee de platani, prunduită cu multă grije, coborau din cetate, la miazănoapte, spre Ganga, la scaldătoarea regelui.

În Hastinapur, cetatea cu șapte porți, era frământare ca într-un furnicar. Oamenii ieșeau în fața caselor, se sfătuiau, se adunau în pâlcuri pe ulcioarele fără număr și se uitau mereu spre Doab, să zărească pe marele rishi. Din când în când câte-un îndrăzneț se repezea cu vești la poarta apuseană a cetății, păzită de soldați mulți cu spete scurte și lănci cu vârfuri de aramă, așezați pe două rânduri; frunțașul, umblând de ici-colo semeț, nici nu voia să audă. De-abia când un bătrân cărunt spuse că fiul lui Vasishta a sosit la marginea orașului sfânt, mai-marele oștilor șovăi. Trimise șapte oameni să cerceteze dacă-i adevărat, iar el intră grabnic în cetate să vestească pe regele Arjuna care se întorsese de curând, împreună cu prietenii săi, de la o mare vânătoare de gazele.

Înțeleptul înțelepților, proptindu-se pe umărul lui Mahavira, urca greu ulițele spre cetate. Aripile porții de aramă erau larg deschise. Ostașii căzură în genunchi și-l lăsară să treacă,opleșiți de spaimă. Mulțimea rămase la poartă ca în preajma unei mari nenorociri.

Alături de înțeleptul care mergea cu pleoapele strânse ca să nu mai vadă zădărniciile lumești pierzătoare de suflete și care totuși înainta drept spre țintă parcă ar fi cunoscut locurile și cărările mai bine ca paznicii ori chiar însuși regele, Mahavira se uita împrejur uimit și fermecat. Pagoda cu numeroasele cintri susținute de stâlpi de granit, cu bazinele pentru scalde zilnice ale brahmanilor, cu copacii pentru uscarea hainelor lor, cu purohitarii în vestminte albe și brâu roșu încremeniți în contemplație pioasă ca niște bolnavi uitați acolo de mult, apoi staulele elefanților de război cu sutele de îngrijitori, casele marilor sftetnici, cu colonade de piatră și cu coperișuri și caturi multe, și în sfârșit palatul regelui Arjuna, cu terase deschise, adumbrite cu învelitori de purpură, sprijinite pe coloane răsucite de bambu, cu trepte albe de marmoră – toate i se păreau minuni din basme. Își amintea povestirile din copilărie și-și zicea că ceea ce i-a fost dat să vadă aieva acuma e mai presus de închipuirile lui de odinioară.

Pășeau numai pe cărări presărate cu prundiș cernut, străjuite ici de platan falnici, colo de câte un mango stufos, dincolo de un kesara cu ramurile tremurătoare. Cotiră pe o alee spre palatul regelui. În dreapta, la vreo douăzeci de pași, pe oglinda unui lac cu apa albastră ca undele sfintei Djamuna, se alintau perechi aurii de ciakravaka, rața minunată a brahmanilor. Mahavira întoarse privirea peste capul înțeleptului. Un lanț de fecioare zglobii, în văluri subțiri ce le înmuiau trupurile gingașe, se fugăreau împrejurul lacului, râzând, chemându-se... Lui Mahavira i se părea că vede aieva o ceată de fecioare cerești, cum le visase el altădată în poiana sfântă. Inima îi bătea de o bucurie nemărginită. Între ele zări una cu trupul plâpând ca trestia încovoiată de mângâierea zeului Vayu. Tocmai se desprinsese din cerc, acoperindu-și cu mâinile albe sâni ce tremurau de oboseală ca două porumbițe înfricoșate. Auzi pe celelalte strigând-o cu drag:

– Navamalika!... Navamalika!

Fecioara se întoarse și Mahavira îi întâlni ochii mai verzi ca pajiștea ce împrejmuia locul. În blândețea lor tainică Mahavira își ceti într-o singură clipire tot trecutul și viitorul. Privirea lor îi deschidea parcă porțile cerului și-i arăta calea unirii eterne în Brahma.

Văzându-l, râsul fecioarei încremeni pe buzele umede. Tovarășele ei o chemau, zicându-i în glumă:

– Ce e cu tine, Navamalika? Nu cumva te-a lovit vreo săgeată de sirișă din arcul înflorit al șagalnicului Kama?

Ea nu auzea glasurile lor. Îl vedea numai pe el și el era acuma toată lumea ei.

Mahavira și Navamalika simțeau, în aceeași clipă, că s-au mai văzut, că se cunosc din vecii vecilor și că soarta lor e împlinită pentru totdeauna.

– Mahavira! mormăi înțeleptul aspru, bângând de seamă că însoțitorul său se gândea să se oprească.

Trebuie să-și urmeze calea alături de moșneagul sfânt; ochii lui însă rămăseră vrăjiți înapoi la gingașa Apsara care stătea în același loc ca o vedenie fermecătoare de suflete.

– Navamalika! își zicea Mahavira. Are numele celei mai gingașe flori și într-adevăr ea e floarea cea mai scumpă din lumea lui Siva!

– Mahavira! își zicea Navamalika. Numele lui e marele bărbat și într-adevăr nu poate să fie subț cerul lui Indra bărbat mai mare ca dânsul!

Cei doi drumeți suiră treptele terasei, trecură prin săli minunate, printre curteni în vestminte strălucitoare de pietre scumpe, și ajunseră în fața tronului. Regele Arjuna ședea falnic în scaunul de aur, având la stânga pe femeia care-i născuse trei feciori. Împrejurul tronului stăteau celelalte șaptezeci și șapte de femei ale puternicului rege, toate tinere și frumoase, ca niște nestimate într-o coroană domnească, toate îmbrăcate numai în văluri țesute din fir de aur și de argint și împodobite cu diamante, încât sala scânteia de focurile ochilor și ale pietrelor prețioase. În dreapta și în stânga veneau sftetnicii regelui, cu toiașele de bambu, cu bărbile îngrijite, apoi mai departe frunțașii oastei, cu haine aspre, înarmați până-n dinți. Puțin la o parte se afla marele purohita, arhiereul casei regale, înconjurat de sacrificatorii cu știința de la bahvrica, de cântăreții versurilor sâman, blânzii udgâtar, apoi de potrivitorii jertfelor, ucenici de-ai școalei Yayurveda, și, în sfârșit, de paznicii tuturor sacrificiilor, neîndurătorii atharva, îngrijitorii celor ce s-au întâmplat și încă nu s-au împlinit.

Mahavira însă parcă nu mai vedea nimic. În sufletul lui nu mai trăia decât fecioara Navamalika. De-abia în fața tronului se mai dezmetici puțin, auzind glasul dârz al marelui pustnic:

– Te dojenesc, rege Arjuna! Șapte luni și șapte zile am umblat ca să-mi târăsc bătrânețele până la tine și să-ți strig în față: oprește-te! Ai uitat

poruncile sufletului, te-ai înconjurat de femei fără număr și te-ai lăsat copleșit de poftele stărnite în inima ta slabă de lacoma zeiță Rati. Pilda ta a cuprins țara întreagă, de la un capăt la altul, și toate cele șapte ostroave care împlinesc pământul. Tu ai îndemnat pe oamenii nepricepuți să primească stăpânirea plăcerilor trupești și să-și bată joc de poruncile zeilor! Nefericire ție, rege Arjuna! Blestemată va fi amintirea ta! Ia seama, rege! Vremea se apropie! Găsește-ți sufletul și pocăiește-te!

Cuvintele bătrânului cu barba căruntă și spinarea gârbovită de înțelepciunea anilor scăpărau ca niște fulgere cumplite peste capetele mulțimii de fruntași. Mahavira simți o săgeată de muștrare în inimă. Dojana parcă-l privea și pe dânsul care, toiag de drum al înțeleptului, îmbrățișa în gând numai pe Navamalika. Ceru în suflet iertare sfântului, dar în rugăciunea lui se amesteca amintirea fecioarei, ea însăși o rugăciune, unindu-se cu gândurile cucernice ca o merinde a veșniciei.

Atunci regele Arjuna se sculă în picioare și vorbi. Ochiul îi erau încărcăți de mânie și vorbele-i parcă erau săbii:

– În lanțuri ar trebui să te arunc pentru dojana-ți nedreaptă, bătrâne fără minte! Oprit-a oare Vishnu vreodată pe oameni să iubească femeia și să se înmulțească? Sfintele datini nu poruncesc oare regilor să-și sature inima în patul femeilor poftite spre a lăsa mulți urmași de sânge curat în lume?

Marele înțelept, ca și când n-ar fi auzit răspunsul regelui, murmură:

– Mahavira!

Și porni cu Mahavira afară.

Ieșind, Mahavira auzi din urmă, batjocoritor și amenințător, glasul regelui:

– Tatăl tău, Vasishta, umbla călăuzit de gazela sfântă, iar tu murdărești casta brahmană sprijinindu-ți bătrânețea pe brațul unui nemernic sūdra!

Inima lui se umplu de înfricoșare, parcă vorbele regelui ar fi deschis deodată o prăpastie între el și Navamalika. De-abia acuma își dădu seama că până la inima fecioarei e o cale atât de lungă că o singură viață nu va ajunge poate s-o străbată.

4

Coborâra treptele terasei. Slujitorii regelui se aruncau cu fața la pământ înaintea marelui înțelept. Împrejurul lacului nu se mai zăreau fecioarele zburdalnice. Un glas tânguitor de ciakravaka spinteca tăcerea, ca o prevestire urâtă. Văzduhul se întunecase. Munți de nourii negri se frământau deasupra orașului. Doar spre apus și miazănoapte stăruia, ca o fâgăduință, o dungă vânăta de cer.

30

Pășeau desculți pe prundișul cărărilor albe. Înțeleptul mormăia cuvinte neînțelese în care Mahavira simțea mânia zeilor jicniți.

Apoi deodată un fulger orbitor despică vâlmășagul norilor, iar trăsnetul zgudui din temelii cetatea regelui. Marele pustnic ridică spre cer toiagul cu șapte noduri, parc-ar fi ispitit mânia lui Rudra, tatăl furtunilor nimicitoare. Mahavira tremura, cuprins de spaimă. I se părea că de-acuma va porni ploaia de foc care să prăpădească palatul regelui afurisit și inima lui era îngrijorată că prăpădul nu va cruța pe Navamalika.

Când sosiră la poarta de aramă, alt trăsnet cutremură văzduhul. Paznicii îngroziți, văzând pe înțeleptul mânios, zvârliră armele și sărutară urmele picioarelor lui.

Și se porni o ploaie fierbinte, cu stropi mari ca boabele de vișine pâr-guite. Trăsnetele se înteteau și firele de ploaie leșiatică ciocăneau coperișele caselor ca pliscurile unor nevăzute cobitoare. Norodul, aflând ce se petrecuse în palatul regelui, se risipise și se ascunsese parc-ar fi așteptat sfârșitul lumii. Ochi umflați de înfricoșare priveau de prin case cum trecea, în revărsarea apelor cerești, marele sihastru cu barba albă fluturată de vânt, cu părul alb răscolit de ploaie, cu toiagul de brahman înălțat spre tronul lui Rudra. Alături, Mahavira mergea cu fruntea plecată, cu inima toropită de amărăciune. Vecinătatea moșneagului sfânt nu-i mai mulcomea sufletul. Venind spre Hastinapur i se păruse că împrejurul lor erau toți zeii. Acum înțeleptul îi era o povară, căci din pricina lui trebuia să se depărteze de cetatea în care trăia Navamalika. Și cu cât se depărta, cu atât simțea mai limpede că unde e Navamalika, acolo e și inima, că numai acolo e mântuirea.

Pășeau iar pe cărările cotitoare din Doab, printre câmpuri de orez, pe sub copaci cu crengile sfâșiate de furtună. Mahavira se uita înapoi mereu-mereu. Orașul sfânt Hastinapur, zidurile cetății mărețe dispăruseră. Urgia cerului se potolise. În față soarele scăpăta roșu, furios. În dreapta, departe, apele tulburi ale sfântului Ganga aveau sclipiri trandafirii. Înțeleptul se întoarse într-acolo și Mahavira înțelese că vrea să se curețe de atingerea orașului stricat printr-o baie în fluviul sacru.

Pământul se înmuia sub picioarele lor. Ochiuri de apă licăreau dintre tufișuri de trestie și ierburi cu frunza lată, înalte cât omul. Când pământul se simți iarăși vartos, se pomeniră în fața sfântului Ganga, cu apele liniștite galbene, atât de lat că celălalt țărm de-abia se putea deosebi în zare.

Mahavira se așeză sub un palmier tânăr. Malul era lin. Un prundiș se zugrăvea sub un strat subțire de noroi gălbui, ca un fagure de miere. Brahmanul pășea spre marginea apei. Picioarele desculțe desemnau urme uniforme în care se dezveleau pietricele albe și rotunde. Înțeleptul se opri și își lunecă privirea bătrână pe oglinda undelor sfinte. Stătu așa un răstimp, cu gândurile duse, înfășurat în razele roșii ce i le trimitea din asfințit Surya, ca

31